

lahko grizo po nji dobil! V serce so me pa veselile zlate besede, ktere so svetli lavantinski knezo-škof v letošnjih „Drobtincah“ na strani 283 vsem nemškutarjem za darilo ponudili. „So neumni starši“ — tako se glasijo njihove spomina vredne besede — „ki svojo deco (svoje otroke) zato v šolo dajajo, da bi se neumšine naučili ter mislijo, da je dobra šola taka, v kateri se deca neumškovati prav debelo učijo, čeravno poleg nemškovanja Boga, očeta in matere svoje pozabijo. Taka gola neumškutarija v šoli je morija žlahnega serca in pa blagega slovenskega duha. Iz takih nemškutarskih šol prirastejo mladi bahači, pa stari berači, perteni kmetiški gospodje, pa slabi orači, in gospodarji za jokati....“ Živi jih Bog! svetlega knezo-škofa, vse časti vrednega gospoda Antona Martina, kateri teme neumšine s svojim močnim duhom preganjati ne nehajo. Pomagajmo jim tudi vsi mi, ktere je draga slovenska mati pod svojim sercom nosila! Tako želi, da bi se zgodilo, nekda

Cernogorski.

Iz Predvora na Gorenskem 30. avg. Poslali smo danes iz gorenske strani našemu poslancu in iskrenemu zagovorniku v državnem zboru, blagemu gospodu dr. Lovru Toman-u zahvalnico, ki jo je podpisalo 953 domoljubov vseh stanov in mnogih županij, med kterimi se nahajata tudi dva deželna poslanca: žlahni gosp. baron Anton Zois in visokočastiti gosp. Janez Toman, dekan moravški. Če bi bili hotli še čakati, bi bili lahko še toliko podpisov dobili, ker jih še vedno nabirajo. „Kri ni voda — pravi med drugim zahvalnica — ogenj je vroč, voda mokra; otrok svojo pravo mater čez vse ljubi; tako je Stvarnik postavil. Kaži otroku še tako nališpano gospó; otrok bo le h svoji pravi materi hrepenel, če je tudi revna. Kdor sladkih glasov svoje matere ne posluša, je človeško natoro slekel“ itd.

S. Robič.

V Kranji 31. avg. 7 — Razglasilo se je že večkrat po „Novicah“, da je našemu mestu obljubljena nižja gimnazija. Očetje našega mesta so res dolgo časa potrebovali, preden so spoznali dobroto teh šol za mesto in za okolico, čeravno tudi prezreti nočem, da dosti obilni stroški, ki so jih na-se vzeli, so jim prizadjali mnogo prevdarka, in sedanjemu gospod županu gré čast in hvala, da se je iskreno lotil te naprave. Al sedaj je novo šolsko leto že pred durmi, in še ni sluha ne duha o začetku naše gimnazije! Žalibog, da še zmiraj v naši dragi Avstrii vse tako po polzevo gré, preden pride reč od Poncija do Pilata. Naj bi pomislili gospodje, da mesec september je nastopil, in da konec tega mesca se je treba vpisati v šole. Še enkrat menda saj ne bo treba dokazovati, da je naši deželi treba še ene gimnazije kakor ribi vode. Naj samo pomislijo, da je na Avstrijskem gimnazij precej čez dve sto, in da ste na Krajskem same dve za več kot 400.000 ljudi. Da je drugod po primeri toliko gimnazij kolikor pri nas, bi jih cela Avstrija še 100 ne imela! To so splošni statistični broji. Druge pa naj poiše vsaki v letniku ljubljanske gimnazije. Vsi razredi so prenapolnjeni; kako je mogoče nadzirati mladež, kako mogoče, z zaželjenim uspehom učiti, kako je mogoče, sploh znanje dijakov natanko presojevati, kakor zahtevajo postave in vest človeška. Jaz mislim, da je nemogoče. Naj bi se toraj dalo Kranju, kar se mu je obljubilo, in to nepomudno, ker vsako zatezanje je škodljivo. Naj se pa tudi pomisli, da želimo le mož, ki so naši, z nami, in za nas, — da želimo ravnateljstvo v rokah moža, ki je pravičen narodom, in da nas Bog obvaruje taci, kterih značaj je le-ta, da so — brez značaja. To je naša želja, zraven pa upamo, da ne bo glas vpijočega v puščavi, in da ne bomo morali čakati izpeljavo tako važne reči ad calendas graecas.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. (Iz državnega zbora.) V poslednjih „Novicah“ je bilo povedano, da obe zbornici ste sklenile na

naznanilo gospod državnega ministra Schmerling-a o razpustku deželnega zbora ogerskega Njih Veličanstvu adresi (pismo) pokloniti. Gospôska zbornica se je lotila tega dela 27. dan p. m. in ga že ta dan tudi končala, zbornica poslancov je 28. dan p. m. začela svoje dela, pa ga do danes (3. sept.) še ni dognala. Govori zlasti v zbornici poslancov so bili obširni in važni; šlo je, čeravno nekteri tega nočejo priznati, za to: ali naj se ministerstvu za njegovo postopanje o ogerski pravdi izreče zaupanje ali ne. To pa je naravno naneslo, da se je v pretres vzelo sploh obnašanje sedanjega ministerstva. Zato ni bilo čuda, da ko so eni nameram ministerstva navdušeno hvalo peli, so drugi nezaupnost mu očitno razodevali in dokazati si prizadevali, da ta pot centralizma, ktero je ministerstvo nastopilo, ne pelje k zveličanju Avstrije. To pa je gosp. ministra Schmerling-a napotilo, da je proti koncu splošnih pomenkov sam besedo poprijel in z zgovorno besedo upravičiti si prizadeval ministersko ravnanje. O takih obširnih obravnavah posebno živo čutimo zadrego premajhnega prostora, da nismo v stanu svojim bravcom vseh govorov od konca do kraja podati, ampak moramo vse bolj le na kratko deržati. Tužnega serca pa rečemo, da vsi govori poslednjih dni, ker se ne kaže, da bi prenapete brambovce centralizma in nemškutovanja le za las volja bila odjenjati od svojih zahtev, niso k spravi in porazumljenju celó nič pripomogli, marveč so še le poveksali pregrajo, ki loči stranko od stranke, narode od narodov. Al podajmo se v državni zbor in čujmo, kaj se ondi godí.

27. dan p. m. je zbornica gospôska se posvetovala o adresi za cesarja. Gosp. grof Auersperg Anton, ki je napravil načrt tega pisma, je razložil vodila, kterih se je odbor o nji deržal. Zoper adresi sta govorila Palacky in grof Leon Thun (nekdanji minister). Palacky (iz Češkega) hvali sicer domoljubje Ogrov in njih blage namene; al tega, kar so storili, ne more hvatiti. Vendar z načrtom adrese ni nikakor zadovoljen, ker tega, kar je vlada Ogrom odgovorila, ne more poterditi. V nobenem vladnem pismu se tako očitno ne kaže njeni centralistični namen kakor v tem; ker pa v vseh nenemških deželah dobro vejo, da centralizacija je nemškutarija, tedaj je lahko zapopasti, kako neveljni bojo Ogri tako adresi sprejeli, in vendar nam more vsem na tem ležeče biti, da se Ogri z nami spravijo. Kakor je dandanašnji naš stan, ni upati, da bi poslanci vseh dežel avstrijskih prišli na Dunaj; tedaj bo le nemška večina razsojevala o zadevah vseh narodov našega cesarstva, in čeravno spoštujem nemško večino, vendar — — — Pri teh besedah ga ustavi predsednik in mu velf, naj ostane pri reči, za katero gré. Palacky odgovori, da je pri reči. Predsednik zaverne, da ni. Palacky omolkne. Predsednik vpraša: Ali ste končali? Palacky se vsede in — molčí. Ravno taka se je zgodila grofu Thun-u. Grof Thun se je spustil v občni pretres adrese, je med drugim rekel, da ta pot, ki jo je vlada nastopila za izpeljavo naše ustave, se njemu in mnogim njegovim prijateljem ne zdí prava in da s silo se zastopniki vseh dežel nikakor ne bojo dali pripeljati v naš državni zbor, za kterega nagnjenje čedalje bolj pojemlje kakor naraša. V čem so Ogri največ grešili? V tem, da so poleg samo unanjih oblik pozabili bistveno in potrebno stvar. Tako je tudi pri nas. Grof Thun je hotel obširneje pretresati po njegovem mnenju napačno obliko cele adrese. Al predsednik mu tega ne dovoli, ter vpraša zbornico, ali grofu dovoli o tem govoriti? Ker ona po večini glasov reče, da ne, se vsede in — molčí. Govorili so potem še mnogi zborniki nasvetovaje tu in tam popravke v adresi, ktera je nazadnje tako-le obveljala: „Vaše c. k. apost. Veličanstvo! Gospôska zbornica državnega zbora, žalostna zavoljo prigodb, ki so Vaše Veličanstvo prisilile, proti ogerskemu deželnemu zboru ostro ravnati, je z dolžnim spoštovanjem zaelišala, kar je ministerstvo po ukazu Vašega Veličanstva zbornici povedalo. Na dve strani smo v tem terdno voljo

vladarjevo hvaležno spoznali, ki varuje svoje dedne pravice, pa tudi hoče ostati na ustavni poti in varovati pravice svojih ne ogerskih narodov. Mi čislamo miroljubje, katero vkljub terdovratnemu uporu še zmiraj pot prihodnji spravi odperito derži. Ponavlja je slovesno obljubo, vsako razžaljenje cesarske časti in vsak napad na edinstvo in na obstoj cesarstva krepko zavrniti, upamo, da ta obljuba kot resno svarilo ne bo v ogerskih okrajnih prazen glas. Da bi pač unstran Litave bratinstvo se spet izbudilo, katero nas navdaja, in katero nam je vez, ki jo spoznanje vzajemnega blagostanja in slavne dela nasprotne pomoči in varnosti že sto in sto let vežejo okoli vseh rodov Avstrije.“

Zbornica je po tem še sklenila, naj to pismo predsednik z dvema zbornikom cesarju pokloni, kar se je zgodilo 29. dan t. m. Presv. cesar je sprejel pismo z velikim veseljem.

28. dan p. m. je zbornica poslancev vzela svojo adresu do cesarja v pretres. Zbornica je bila ta dan polna poslušavcov; vse je bilo radovedno, kaj se bo tu govorilo, ker vedilo se je, da tako ob kratkem kakor zbornica gospôdska ne bo zbornica poslancev rešila svoje naloge. Že prvi dan so se oglasili Smolka, Wenčik, Stanek, Dobrzansky, Petrinó, grof Potocki, grof Clam-Martinic, Brauner, L. Rieger, Klaudi, Szemelovski (večidel vsi Poljaki in Čehi), da bojo govorili zoper adresu, — Pillersdorf, Wiesner, Waser, Hasner, Litvinovič (večidel Nemci) za adresu.

Dr. Iskra, ki je v odboru izdelal načrt adrese, stopi sedaj na oder in zagovarja poslancom že pred dvema dnevi izročeni načrt, kterega poglobitve točke so: Zbor obžaluje, da je deželni zbor razpušen v Peštu, — poterjuje pa, da razpustek spada v pravico cesarjevo in da je bilo to neobhodno potrebno, — državni zbor ne more pripustiti, da zatega voljo, ker deželni zbor ogerski ni poslal poslancev na Dunaj, bi državni zbor zadržan bil v svojih ustavnih pravicah, — zbornica poslancev hoče celokupnost države po ustavni postavi od 20. okt. l. l. in 26. febr. t. l.; le na tesno zvezo vseh posamnih delov se opira ravnopravnost in autonomija, duševni in materialni napredek, — zbornica se raduje, da je terdna volja cesarjeva deržati se ustave, zato je prav, da so se odbile ogerske postave od leta 1848; — zbornica željno pričakuje poslancev, ki jih zdaj še ni v državni zbor; če jih pa ne bo, hoče ona sama delati kar je prav in treba.“

To so poglobitve točke adrese, ki jih je izdelal za to postavljeni odbor, v kterega nemški centralisti niso nobenega izvolili, ki ni njih stranke.

Potem so začeli poslanci govoriti po redu, kakor so se dali zapisati. Povedati moramo, da znani predsednikov zvonec je tabart počival in da se nobenemu govorniku ni beseda pregriznila.

Začel je prvi dr. Smolka in govoril je blizo takole: „Čez nekaj dni bo 13 let, da se je imelo, kakor danes, v avstrijskem državnem zboru o ogerskih zadevah govoriti. Prišli so takrat poslanci od ogerskega deželnega zbora, da bi se porazumeli zastopniki avstrijskih narodov o tadanjem neskladu (navskrižnih rečeh), ter so prosili za vstop. Opravilni red je bil nasprot in oni so bili odpravljeni. Sledila je na to domača vojska, strašno prelihanje kervi in vsa reva, katero bodo še naši otroci čutili. Povestnica je razsodbo izrekla o glasu (votum) 19. septembra 1848 ter djala: Ako bi bil tisti glas drugačen, bi se bili z Ogri pomirili“, in djal bi, da je pomiritev bila mogoča. Kri bi se morebiti ne bila prelivala; mlada svoboda bi se bila ojačila. Tega ne spominjam, kakor bi hotel komu očitati, da je kriv onega glasa; ampak ker smo danes spet v ravno takošnih okoliščinah.

Že tudi takrat so mnogi spoznavali, nekteri iz prave previdnosti, drugi po naravnem svojem nagonu, da je bila ta stvar neizrečeno važna. Neki minister je rekel tedaj iz govornice: „Zadeve ogerske so pravo življenjsko vprašanje

za Avstrijo; one odločujejo o avstrijski sreči in nesreči.“ Al tisti minister je že tedaj poleg neke sporočene sisteme, katero je doslednje izpeljeval, iznajšel edino pomočni recept, ki Avstrijo rešiti more. Glasí se: „Vse avstrijske dežele, tedaj tudi Ogersko, morajo se stopiti v eno državo; morajo se usredotočiti (centralizirati).“

Začelo se je tedaj ravnati po dragem receptu, stalo (koštalo) je to ravnanje 2000 milijonov; al kako se je blagostanje Avstrije pospešilo, lahko vidite, kamor se koli ozrete.

V enakih okoliščinah se nahajamo tudi danes. Ministersko poročilo nam je predloženo. Stvar je na vid čisto lahka. Najprosteja navada spodobnosti tirja od nas, da na poročilo odgovorimo; al vendar ima stvar v sebi preveliko, načelno važnost. Tehten bo Vaš glas v tej stvari na vagi prihodnje avstrijske osode, ako se bo sploh glas narodnih zastopnikov kaj spoštoval, in ako ima vladi kako merilo biti za dalnje njeno ravnanje; tehten bo, čeravno nič vezavnega za Ogre ne sklenete, kar tudi ne morete.

Saj tukaj ne gré za golo obliko, tudi ne, da se javi samo udanost do Nj. Veličanstva; temveč gré zato, ali hočete ministerstvu zavolj njegove proti Ogrom rabljene politike izreči zaupanje ali nezaupanje. Hočete li ministerstvu reči, da naj se derži še zanaprej pota, kterega je nastopilo; ali mu zaklicati, da naj odstopi od tega pota, ker vodi v pogubo. To je moje živo prepričanje, in zato tudi moja sveta dolžnost, da povem: ta pot vodi v pogubo! Po tem potu se ogersko vprašanje ne reši, vsaj na zadovoljnost ogerskega naroda ne; pa dokler se to ne zgodi, bomo zastonj upali, moja gospôda, da se naša ustavnost razvije, državno denarstvo uredi, nakladi zmanjšajo in blagostanje razcvete. Kakor pred 13 leti, stoji tudi zdaj naša prihodnost pred vratmi te zbornice.

Premislimo tedaj, moja gospôda, mirno, hladnokervno, pa tudi vestno in odkritoserčno, kaj imamo storiti, da bo tudi tisti, kteremu bi prihodnost kazala, da resnobne, važne sedanosti ni razumel, reči mogel: „Odpusti Gospod, mislil sem, da bo prav!“

Predloženo nam je tedaj ministersko poročilo, in zbornica je sklenila, odgovoriti z adreso do Nj. Veličanstva. V tem oziru imam pregovoriti, da mislim, da to ni ne poročilo ne ogovor od Nj. Veličanstva. Skladam se popolnoma z izvestnikom, ki je rekel, da ono po obliki ni cesarsko poročilo, al ne skladam se z njim, ko pravi, da je po zapopadku. Ne motijo me v tem besede: Po ukazu Nj. Veličanstva itd., ker v ustavni državi ministerstvo, kar koli stori, stori le po oblasti, ki mu je po vladarju podeljena, tedaj po ukazu Nj. Veličanstva. Cesarsko poročilo že zato ne more biti, ker se v njem dosedanja, proti Ogrom rabljena politika opravičuje. Mi si vsaj ne bomo domišljevali, da se bo Nj. Veličanstvo pred nami opravičevalo; al opravičuje se in more se opravičevati ministerstvo pred narodnimi zastopniki. To ministersko poročilo tedaj ni nič drugega, ko ministersko opravičevanje zavolj politike proti Ogrom rabljene, še več, ono je ministerski program (odkritje načel) in iz tega obzira sme vsaki, mi smo pa celó dolžni, o njem odkritoserčno svoje mišljenje povedati. Sploh pa obžalujem, da ministerstvo vsaki čas, kadar obglasi kako proti Ogrom storjeno naredbo, pritakne ime Nj. Veličanstva. V ustavnih deželah je načelo: Vladar ne more krivo storiti — pravna domišljija, ki je neogibno potrebna za vzdržanje vladarjeve časti. Ker to ministersko poročilo ne zapopada drugega, ko opravičevanje in ministerski program, zdí se mi, da je vladarjevi časti celó nevarno; zakaj ministerske programe, in celó za nedotakljive izrečene načela smo vidili zadnjih 13 let, da so se spremenjevali, kakor luna; zato naj se sklicovanje na vladarja v takih rečeh za zdaj in za vselej opusti. Ker v ustavni državi kar koli Nj. Veličanstvo vlada stori, stori vse po predlogu in nasvetu svojih ministrov, ki so tudi sami odgovorni.

Večkrat sem že svojo misel izrekel, in ministersko poročilo me je v nji poterdilo, da mi nismo ne ožje državno svetovavstvo; ono pravi, da Erdelj ne spada pod ogersko krono; pa vendar tudi v naš zbor ni poklicano; ministerstvo samo nas je spoznalo le za ožje državno svetovavstvo, tedaj so ogerske zadeve vsakakor takošne, da jih samo ogerski zastopniki, porazumevši se z ogerskim vladarjem, obravnavati in vrediti morejo.

Ako se tedaj vkljub vsemu temu spustim v pretresovanje ministerskega poročila, tega ne mislite, moja gospoda, da se s tem Ogrom za zagovornika silim. Slabo bi bilo za Ogre, če bi se ne znali sami bolj braniti, kakor jih jaz zamedem. V pretresovanje se spušam samo zato, ker bi se, kakor sem že opomnil, ministerstvo v svoji ogerski politiki rado opiralo na pohvalo tega zbora. Prevelika važnost teh djanj je nagnilo, zdi se mi, ministerstvo, obznaniti jih narodnim zastopnikom neposredno, misleč, da menda ni dosti, da jih izvemo še le iz časnikov, kakor se nam je ravno pri prvi in drugi ogerski adresi godilo.

Menim tedaj, da ministerstvo s tem poročilom ni imelo drugega namena, kakor da mu ta visoki zbor njegovo ogersko politiko potrdi. Jaz se s to politiko ne skladam. Ali parlamentarna spodobnost mi dozda ni dopuščala, da bi bil v dosedanje pohvaljevanje mešal svojo glasno nezadovoljnost; zato poprijemljem z veseljem današnjo priliko, da izrečem tudi mnenje tistih členov tega zbora, ki ministerske politike na Ogerskem ne poterdujejo, ker jo derže za pogubno.

Spušča se tedaj v presodbo ministerskega poročila in nagibov: zakaj je ministerstvo proti Ogrom tako ali tako ravnalo, moram še pred povedati, da kakor izvestnik ne dvomim tudi ne jaz, da vlada ima pravico razpustiti ogerski zbor. To je pravica, ki je nikdo ne more pobijati. Toda vpraša se: ali ni ravno ministerska politika kriva, da se je zbor razpustiti moral; iz tega ozira hočem ministerske nagibe pretresti, tem več, ker se s temi nagibi iz mnogoterih ozirov ne skladam.

Kar ministerstvo toži, da na Ogerskem kupčija in obertnija zastaja, — da unanji trgovci ogerskim ne upajo, — da je vera v pravosodje omajana, — da je v občinski, županijski in deželni upravi vsled zle rabe samopravlja razujzdanost nastopila: to — pravi govornik — da ni vse popolnoma res; da kupčija ni manj živa, kot je bila preteklih 12 let; pa če sèm ter tje zastaja, ni ogerska ustava temu kriva, ampak ravno to, da se vlada z Ogri še zmirom ni umirila, zakaj največa neprijateljica kupčiji in obertnosti — pravi — je ravno negotovost državnega stanja. Vzrok neredu, ki je nastopil v upravi, tudi ni toliko ogerska ustava, kolikor bolj to, da ustava ni popolnoma nazaj dana, ampak so ostale v zemlji še zmirom oblasti stare sisteme; tako je nastal med temi in onimi veden prepir, čigavo je to ali ono opravilo, ter se je bilo v taki zmešnjavi neredov težko ubraniti.

Vlada je res — pravi govornik dalje — ogersko ustavo povernila, al z nekim prideržkom, namreč da ogerski deželni zbor ne bo več davkov in vojakov sam dovoljeval; al to je — pravi — ravno pglavitna stvar, ta pravica je ravno bitje cele ogerske ustave. S čim pa opravičuje vlada ta prideržek? Ona pravi, da je ogerska dežela svoje pravice zgubila, ker se je leta 1848 in 1849 spuntala.

Pretresimo — pravi govornik — to stvar natanje. Deržavopravne razmere ogerske dežele proti Avstrii so ustanovljene na pogodbi, ktero je nekda ogerski narod prostovoljno s previšno našo dinastijo dogovoril. V tej pogodbi ni izgovorjeno, kaj naj se zgodi, ako ena ali druga stran ne bi hotla svoje dolžnosti izpolniti. Ima se tedaj taki primerljaj soditi po splošnih pravnih pravilih. Tu je mogoče samo dvoje. Ali pogodba za obé strani prestopi, ali pa se tisti, ki jo prelomljuje, prisili, da jo izpolni. Vzemimo tedaj, moja gospoda, tako, da so Ogri hoteli pogodbo enostransko prelomiti, pa da jih je vlada premagala in zdaj

da jih sili, da izpolnijo pogodbo. Ali Ogri nič drugega ne tirjajo, kakor to in ravno to; ker, moja gospoda, ako bi ne bilo tako, morate pripoznati, da je mogoče, da narod celo brezpraven postane, — da se osvoji (prevlada), pa da se ž njim ravna in gospodari po goli samovolji. Da, moja gospoda, take deržavopravne načela se nahajajo morebiti v srednji Afriki; al v izobraženi Evropi jih gotovo nobeden človek več ne spoznava. Če se napomenijo sklepi debrečinskega zbora, ne tajim, da so hudo grešili zoper cesarstvo, da so zaslužili oestro kazni; al prašam Vas, moja gospoda, če pooblaščen svojo oblast prestopi, jeli razdene s tim tudi pooblastnikove pravice? Jeli pač mogoče, da je s tem, da so nekteri poslanci svojo oblast zlo rabili, pravica celega naroda poginila? In kaj ne vemo, da se niso vsi pod ogersko krono živeči prebivavci puntali. Vlada sama je večkrat izrekla, da je to bila samo neka mala stranka. Ta naj se kaznuje, kar se je tudi dovolj zgodilo, ne pa celi narod, najmanje pa tisti, ki so se puntu celo upirali, kakor Hrvatje, Serbi, Rumuni, Slovaki.

Če se že kdo na tako omahljive nagibe naslanja, bolje bi in poštenje bilo, da bi rekel: „Tako hočem, tako zapovedam; moja volja je postava“. Al tak naj se potlej ne zanaša na udanost, ljubezen, radodarnost narodov, kar je vir in edina podpora vse moči in veličine. Jaz vem kaj drugega. Naj bi se bilo reklo: Res je, vaše postave so enkrat tukaj; al neprimerne so; ne skladajo se s potrebami časa; z premenjenimi okolišninami Avstrije; morajo se premeniti. To bi bil nagib, ki se da poterditi. Al se ve, da bi bilo v tem primerljaju treba pripoznati najpred veljavnost ogerskih postav. Ta pot, misli govornik, edin bi bil pravi, ki bi pomiril Ogre.

Lepo je — pravi govornik dalje — in vse pohvale vredno, da ministerstvo tako krepko zagovarja samopravje in ravnopravnost nemagjarskih narodov na Ogerskem; al moja gospoda, tako so govorili tudi ministri leta 1848 in 1849; morebiti še z lepšimi besedami. Pa kaj so bili nasledki? Skozi 12 let so delali, kar so sami hoteli. Al storili niso nič; še to, kar so bili dali in dovolili ob času sile, so vzeli pozneje nazaj. Zato se bojim, da se bodo vsi ministerski obeti nemagjarskim narodom zdeli samo prijetno vabilo (sirenska pesem).

Prašam dalje, po čem sklepa ministerstvo tako za terdno, da Magjari proti tem narodom ne bodo pravični? Kaj ni ravno njihov deželni zbor ravnopravnost vseh narodov slovesno izrekel, ter jo urediti dal po osnovi, da bi mi presrečni bili, ako bi kaj takega imeli. In niste li, moja gospoda, slišali glasove najimenitnejših mož ogerskega zbora, da ne mislijo sile rabiti proti nikomur; da imajo za Hervate list pripravljen v ustavni knjigi, na ktere ga naj si ti sami zapišejo, kar jih je volja? Narodi, moja gospoda, lahko se med seboj porazumejo, samo naj preneha tisto delovanje, ki hujska enega na drugega, da s tim svoje centralistične namene dosega. Toda mislim, da čas ni deleč, kjer take sredstva ne bodo več vspeha imele. Kedar človek večni, nepremakljivi temelj pravice in pravičnosti zapusti, ter se poda na polje tako rečenih prikladnih sredstev, tedaj mora prestat vsako zaupanje. Pa kako bi moglo tudi drugače biti, če pomislimo, kaj se je od leta 1848 vse zgodilo. Hočem li Vam razkladati, kaj se je obetalo, pa ne dalo; kaj se je dalo, pa spet nazaj vzelo; kako so ministri z govornice slovesno obljubovali, da se svobodnim težnjam na čelo postavijo, pa kam so nas pripeljali? kako ministerstva in ministri zapovedi dajejo, podstavljeni manjši uredniki pa delajo, kar hočejo, al vse, kakor gnani po nekem fatalizmu (osodi) dosledno v en mer, v mer centralistični, da bi se le tista tolikokrat zagotovljena reč, namreč ravnopravnost, nikoli ne uresničila. Žalostno je, da moram tako govoriti; al naša dolžnost je, povedati, kakor vidimo, da je; zato moram reči, da je zaupanje ljudstev omajano do dna. Pa to tudi ne more drugače biti. Če je

človek že toliko zaupal in verjel; pa se je vselej drugače zgodilo, potlej je prisiljen obrniti stvar in reči: odslej ne verjamem nič, dokler ne bom v rokah imel, česar se mi obeta; in ne zaupam nikomur, dokler mi ne bo z vsemi poroštvi, ki jih je iznajšla človeška skerb, zavarovano. Pa tako je prav, tako hoče božja uredba tega sveta, ki je dala človeku nezaupnost ko orožje za obrambo, za vzderžanje samega sebe.

Ali se mar misli — pravi govornik dalje — da je Avstrija že premagala vse težave, ki so ji nastale iz napčne sisteme preteklih 12 let? Ali se mar misli, da so že minule nevarnosti, ki od zunaj žugajo, da se ni več treba opirati na zadovoljnost, ljubezen in radodarnost narodov?

Ako sem danas — pravi naposled govornik — besedo poprijel, nisem tega storil samo iz sočutja za magjarski narod, boreči se za svojo pravico, temveč iz obzira na druge avstrijske narode, katerim ni vse eno, ali imamo žalostno ali veselo prihodnost; storil sem iz obzira na vladarja in na razžaljeno pravico. Ako bi mi mogli pristati, moja gospoda, da se na ogerskem od ustave odstopi, potlej se spomnimo besed sv. pisma, ter ne delajmo Ogrom, česar sebi ne želimo. Prepričan sem, moja gospoda, da vse eno bote adreso sklenili, da bote ministerstvu zaupnico dali ter mu rekli, da naj se še naprej derži pota, ki ga je proti Ogrom nastopilo. Toda pogledajte na to naše malo kerdelce, ki se poteguje za jasno pravico zatiranega naroda; pogledajte na prazne klopi te zbornice, in, mislim, da posili se bote prepričali, da večina avstrijskih narodov ministerstvu ne daje zaupnice, ampak mu glasno izrekuje nezaupanje.

Ker dr. Smolka-ta vse stranke in celó tudi tiste, ki so ž njim navskriž misli, zavoljo poštenega njegovega serca in bistrega uma visoko spoštujejo, se samo po sebi razume, da je bil ta njegov govor s posebno pozornostjo poslušan in od desne (slovanske) strani mnogokrat s glasno pohvalo časten. Da je pa ž njim posebno Ogrom vstregel, se vidi iz tega, ker mu že iz Ogerskega dohajajo navdušene zahvalnice.

Za njim je govorilo, kakor smo že gori rekli, še več poslancov. Bili so govori sila važni; bil je živ boj krepkih zastopnikov federalizma s plamtečimi zagovorniki centralizma. Ker nam prostor ne pripušča, jih že danes omeniti, jih bomo omenili drugo pot, ter danes le povémo, da v saboto je bilo konec splošnih pomenkov, in da danes (v torek) so se začele debate o posamnih stavkih adrese, ktere osoda bo ta teden sklenjena.

— C. kr. ministerstvo dnarstva je oklicalo ukaz, po katerem se morajo ravnati vse c. k. davkovske deželne gosposke razun Zadra, Benetk, Svibna in Ogerskega, in imajo dac za vžitek vina in mesa tudi za prihodnje leto tako poberati, kakor vелеvajo sedanje postave. Ministerstvo pravi v tem oklicu, da po željah mnogih dežel vlada že pripravlja novo postavo, po kateri naj bi se pre-naredila stara; al težko, da bo ta postava že do prihodnjega leta v državnem zboru gotova; ako se pa pozneje cena mesa ali vina kaj zniža, se bo po tem tudi omenjeni davek znižal. Krajnska dežela, Istrija, Hervaška in Slavonska pa ostanejo vsled postave 12. maja 1859 tudi še zanaprej in tako dolgo tega davka proste, dokler se ta postava ne preklicé.

— Zdravje presv. cesarice se nek v Karfu tako boljša, da pride prihodnjo spomlad popolnoma zdrava na Dunaj nazaj; čez zimo bo tedaj še v Karfu ostala. Srednja toplota na tem otoku je 15 stopinj; pomlad se začne že o svečnici.

Hervaško. Iz Zagreba. Deželni zbor pridno dela ter se posvetuje o uredbi županij in občin itd. Podmaršal grof Jur. Jelačić je po višem ukazu zavoljo undanjega

govora v deželnem zboru v pokoj djan in Celovec mu je za njegovo stanovanjsko določen. „Pozor“ piše, da ta ukaz Hervate grozno žali.

Ogersko. Iz Pešta. Županija peštanska, ker je protestirala zoper razpustek deželnega zbora, je mogla svoje seje ustaviti. Časnik „Hirnök“ hvali postopanje dvornega kancelarja grofa Forgača, pa pravi, da ima zlo težavni stan, zaprék od zgoraj in spodej dovelj.

Laško. Predsednik ministerstva Ricasoli popisuje v okrožnem pismu zadeve neapolitanske, v katerem pravi, da vse, kar se govori o puntih zoper sardinsko vlado, ni družega nič kakor roparstvo; roparji se vlačijo brez političnega značaja okoli; zato italijanska vlada Neapolitancom še ni ustave preklicala.

Srbsko. Iz Kragujevaca 1. sept. Skupščina je v celó malo dneh veliko veliko važnih reči dognala. Med drugim je sklenila novo rekrutno postavo, po kateri ima narodna straža šteti 50.000 mož, stanovitna armada pa 6000; novo postavo za davke je vredila; zvažvanje kamnitne soli iz Francozkega je določila, ker je ta sol bolji kup; ministri niso le knezu odgovorni, temuč tudi starašinstvu; skupščina ima pravico, vsaki čas po svojih komisarijih državno kaso pregledati itd. — Danes je knez s slovesnim govorom sklenil skupščino in med drugim rekel: „Ko sem pervikrat k Vam prišel, sem že čutil, da bom, ko vdruči pridem, mogel radosten reči: „Iz serca sem govoril, pa v sercu ste me razumeli; sejla sem, in seme je padlo na plodno zemljo.“ Nepopisljivo je bilo navdušenje, s katerim je skupščina knezov govor sprejela.

Turško. Iz Carigrada se je pisalo ogerskemu časniku „Magyarorszag“, da je nedavnej turška vlada ondi škrinjico zasačila, ktera je prišla iz Turina z naznanilom, da je konjak (rum) v nji. Ker se je pa colni tržica za žgano vino prelahko zdela, jo odpré in preiskovaje jo najde dva dna, in pod pervim za 20 milijonov Košutovih bankovcev. Colnija jih je zapečatila in vladi (turški) poslala. Kaj se je dalje zgodilo ž njimi, se še ne vé.

Iz južne Avstralije. Mesto Mendoza je potres 8. rožnika popolnoma pokončal; ne ene hiše ni več cele; izmed 20.000 prebivavcov jih je le kakih 400 živih ostalo, pa še ti so zlo poškodovani.

Doneski za akademijo jugoslavenko. *)

Neki članovi Mariborske čitavnice 16 gold.

*) Od podpisov iz Bleda smo že prejeli: od vrednika „Novic“ podpisanih 50 gold., od dr. Drag. Bleiweisa 10 gold., od gosp. dr. Toman-a 50 gold., od gosp. A. Galeta 85 gold., od Vilh. Potočnika 2 gold., od gosp. F. Ks. Souvana 70 gold., od gosp. Jož. Pleiweisa 145 gold. Gosp. Š. Vilher je že v Bledu plačal. — Da moremo bleški znesek poslati v Zagreb, naj nam gospodje pošlejo kmali svoje doneske.

Žitna cena

v Kranji 2. sept. 1861.

Vagán pšenice domače 6 fl. 35. — banaške 6 fl. 75. — reži 5 fl. — — ječmena — fl. — — ovsa 2 fl. 20. — proso — fl. — — ajde — fl. — — koruze 4 fl. 40. — soršice —

Žitna cena

v Ljubljani 28. avgusta 1861.

Vagán (Metzen) v novem dnarji: pšenice domače 6 fl. 33. — banaške 6 fl. 24. — turšice 4 fl. 12. — soršice 5 fl. 10 — reži 4 fl. 60. — ječmena 3 fl. 43. — prosa 4 fl. 6. — ajde 4 fl. — ovsa 2 fl. 30.

Kursi na Dunaji 3. septembra.

5 % metaliki 68 fl. 85 kr. Ažijo srebra 35 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 90 kr. Cekini 6 fl. 50 kr.